

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОЦЕСІВ ЯК ПРОБЛЕМА ЦИВІЛЬНОГО СУДОЧИНСТВА

Савченко Леонід

*доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Приватного вищого навчального закладу
«Міжнародний економіко-гуманітарний університет
імені академіка Степана Дем'янчука», адвокат
м. Рівне, Україна*

Під цифровізацією в сфері судочинства, розуміється процес впровадження в практику відправлення правосуддя сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Незважаючи на різну інтенсивність запровадження ІКТ у практичну діяльність судів у різних державах, процес цифровізації судочинства позиціонується в науці цивільного процесуального права як об'єктивна та закономірна тенденція, стосовно якої в найближчому майбутньому прогнозується суттєва зміна: трансформація не тільки організаційно-комунікативної та інструментальної основи повсякденної правозастосовної діяльності судів, а й процесуального законодавства, аж до переходу до нової історичної моделі судочинства, що базується на оновленій системі принципів та процедурних правил.

В зарубіжній правозастосовній практиці діапазон «глибини» цифровізації процесуальної форми варіюється від використання ІКТ лише як засобів для спрощення та прискорення процесу вирішення справи до застосування можливостей штучного інтелекту як способу вирішення самого спору по суті. У зв'язку з цим, в юридичній науці проводять відмінність між термінами «електронне забезпечення правосуддя» та «електронне правосуддя» [1].

На думку О. В. Бринцева, впровадження та активне використання нових технологій необов'язково мають призводити до підвищення доступності правосуддя загалом, оскільки необхідно враховувати цілу низку чинників: наявність ефективної та стійкої системи ідентифікації користувачів інформаційних систем, забезпечення належного рівня захищеності систем та підвищення кваліфікації державних службовців, а також дотримання балансу між електронним і паперовим обігом (не всі користувачі можуть мати доступ до сучасних технологій). Крім того, автор слушно зауважує, що немає гарантії істотного скорочення витрат із бюджету на судову владу, оскільки доведеться нести витрати на дорогі системи інформаційної безпеки, системи ідентифікації, зберігання даних тощо [2].

Так, надання учасникам приватноправових відносин можливості електронного звернення до суду та використання дистанційного формату

участі в судочинстві, з одного боку, розширює доступність правосуддя, а з іншого – породжує проблему забезпечення цифрової доступності правосуддя та цифрової рівності сторін, оскільки рівень володіння ІКТ серед населення досить різний.

Найбільш критично тенденція цифровізації судочинства обговорюється в наукових колах з точки зору перспективи не просто модернізації (або, іншими словами, осучаснення), а істотної трансформації правил судочинства, що зачіпає зміну принципів процесу, сформованих судових ритуалів, можливості скасування окремих інститутів процесуального права. У цьому аспекті цифровізація судочинства сприймається не так оптимістично через те, що процедурні правила, які склалися, і насамперед принципи процесу, відображають цивілізаційні досягнення та історично вироблені уявлення суспільства про справедливе правосуддя [3].

Хоча цифровізація судочинства є необхідним і перспективним кроком до підвищення ефективності роботи судів, вона також супроводжується певними проблемами, особливо у цивільному судочинстві. Основні труднощі включають:

1. **Нерівний доступ до цифрових технологій.** Не всі учасники цивільного процесу мають доступ до необхідного обладнання та інтернет-зв'язку. Це особливо актуально для людей похилого віку, малозабезпечених осіб та жителів сільських районів, що ускладнює їхню участь у дистанційних судових засіданнях та подачі документів онлайн.

2. **Незрілість технічної інфраструктури.** У багатьох судах відсутні належні технічні засоби або програмне забезпечення для ефективного ведення електронного документообігу, організації онлайн-засідань та обробки даних. Це призводить до затримок у розгляді справ та ускладнює взаємодію між судом і учасниками процесу.

3. **Відсутність уніфікованих стандартів та систем.** В Україні процес цифровізації судової системи ще не завершений, і існують різні підходи до використання електронних засобів у судах. Це може створювати проблеми з сумісністю та однорідністю процедури в різних регіонах.

4. **Низька цифрова грамотність працівників суду.** Не всі судді та працівники судових органів мають достатній рівень знань та навичок для ефективного використання цифрових інструментів. Це уповільнює впровадження електронного судочинства та створює додаткові перешкоди у роботі.

5. **Проблеми із забезпеченням безпеки даних.** Питання кібербезпеки є актуальним при запровадженні цифрових інструментів у судочинстві. Необхідно гарантувати захист конфіденційної інформації учасників процесу та попереджати можливі кібератаки, що можуть призвести до витоку даних або порушення процесу.

6. Законодавчі прогалини. Цифрові технології розвиваються швидше, ніж правове регулювання у цій сфері. Відсутність чітких норм щодо використання електронних доказів, онлайн-засідань та інших аспектів цифрового судочинства створює невизначеність і ускладнює процеси ухвалення рішень.

Незважаючи на значний потенціал цифровізації для покращення цивільного судочинства, існуючі проблеми потребують вирішення шляхом комплексних реформ, інвестицій в інфраструктуру та навчання суддів і працівників судових установ, зокрема забезпечення навчання та тренінгу відповідних спеціалістів апарату суду в сфері використання ІКТ в судовій діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Карпосв Р. В., Моїсеєнко Д. М. Діджиталізація цивільного судочинства в Україні. *Jurisprudence. «Colloquium-journal»*. 2023. № 30. С. 71-75.
2. Бринцев О. В. «Електронний суд» в Україні. Досвід та перспективи: монографія. Харків: Право, 2016. 72 с.
3. Виганяйло С. М. Інформаційне забезпечення професійної діяльності: навч. посіб. Харків: ХНУВС, 2021. 108 с.